

Artykuły

Kinga Czerwińska,
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach
k.czerwinska@spot.net.pl

Dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego jako istotny element strategii turystycznej regionu

Słowa kluczowe: Śląsk Cieszyński, dziedzictwo kulturowe, turystyka kulturowa,

Streszczenie:

Celem artykułu jest przedstawienie dziedzictwa kulturowego Śląska Cieszyńskiego, jako istotnego elementu turystyki regionalnej. Bogactwo i zróżnicowanie tego obszaru zarówno pod względem przyrodniczym, jak i kulturowym czyni to miejsce szczególnie atrakcyjne dla przyjezdnych. Równocześnie dostrzeżenie walorów turystycznych przez innych, skłania tutejszych mieszkańców do refleksji nad wartością dziedzictwa, którego są depozytariuszami, a w szerszej perspektywie przyczynia się do kształtowania tożsamości lokalnej. Dodatkowy impuls do zwiększenia wspomnianej aktywności przyniosły zmiany ostatnich lat: wejście Polski do Unii Europejskiej i otwarcie granic, co dla podzielonego między Polskę i Republikę Czeską, od 1920 roku Śląska Cieszyńskiego było nad wyraz istotne. Możliwość eksplorowania całego regionu, przyniosło wiele projektów, w tym kulturalnych i turystycznych, w których na powrót odkryto wspólne losy tych ziem.

Dla lepszego zilustrowania aktywności, o której wspominałam, podaję w tekście kilka tzw. dobrych praktyk, które oprócz rewitalizacji walorów kulturowych, przyniosły również istotny wymiar społeczno – ekonomiczny.

Wprowadzenie

Dziedzictwo kulturowe stanowi swoisty rdzeń, wokół którego koncentruje się wspólnota lokalna – warunkuje jej rozwój, kształtuje tożsamość zarówno na poziomie jednostki, jak i grupy. Stopień jego zachowania, formy przekazu, jak i recepcja jego treści wyraża stosunek do własnej kultury, a co za tym idzie intensywność identyfikacji jednostki czy grupy. Jednostka bowiem z jednej strony poszukuje „unikalności” własnej osoby, z drugiej zaś poczucia podobieństwa i przynależności do określonej grupy i kategorii społecznej w ramach aktualnie żyjącego pokolenia oraz jego przeszłości, przekonania o wspólnocie i ciągłości czasu i przestrzeni. Dlatego dziedzictwo kulturowe, czyli zasób elementów kulturowych, w tym zwłaszcza język, ukształtowane przez wspólną historię, osadzone w konkretnej przestrzeni daje poczucie silnej przynależności do wspólnoty, a równocześnie buduje przekonanie o wyraźnej odrębności w stosunku do innych (Dyczewski 1995: 67-70).

Zważywszy na rolę dziedzictwa kulturowego w rozwoju wspólnoty lokalnej, troska o nie staje się kwestią niezwykle ważną. Inicjowane działania w tym zakresie mają szerokie spektrum – od aktywności edukacyjnej, kulturalnej, przez samorządową i gospodarczą. Wśród tych działań, na specjalną uwagę zasługują te, które łączą poszczególne sektory, tak jak czyni to turystyka kulturalna. Z jednej strony bowiem promuje dziedzictwo kulturowe, co dla jego depozytariuszy oznacza konieczność prowadzenia działań zabezpieczających tzn. rewitalizacyjnych lub dokumentacyjnych. Prace takie w wielu miejscach sprzyjają odkrywaniu na nowo ginących tradycji, odradzaniu zapomnianych praktyk i umiejętności,

co pociąga za sobą rozwój walorów edukacyjnych, przyczyniając się jednocześnie do integracji społeczności lokalnej i wzmocnienia jej tożsamości kulturowej. Z drugiej strony, właściwie prowadzona strategia rozwoju turystyki jest dla regionu szansą ekonomiczną – poprzez wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości: usług i produktów, zwiększenie rynku pracy czy stymulowanie współpracy między terytorialnej. Korzyści płynące z takich działań można rozpatrywać na trzech płaszczyznach: pierwsza dotyczy wspólnoty lokalnej, druga – turysty, a trzecia – zewnętrznego inwestora, który chętniej lokuje kapitał, w miejscu intensywnie realizowanych projektów. Konieczne trzeba jednak pamiętać, iż polityka rozwoju regionalnego oparta na zasobach dziedzictwa kulturowego wymaga zachowania tzw. stabilności kulturowej, co oznacza zachowanie równowagi ekologicznej, kulturowej, społecznej i ekonomicznej (Góral 2013: 102).

Mając na uwadze powyższe założenia, zamierzam poddać analizie znaczenie dziedzictwa Śląska Cieszyńskiego, dla rozwoju turystyki kulturalnej regionu, a w szerszej perspektywie jego znaczenie dla budowania tożsamości jego mieszkańców. Manifestacja własnego, lokalnego dziedzictwa i jego powszechna recepcja, proces ten umacnia, co ma ogromne znaczenie zwłaszcza dla społeczeństwa w procesie globalizacji.

Dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego – u źródeł

Dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego uwarunkowane zostało wieloma, zróżnicowanymi bodźcami. Jednym z prymarnych była lokacja, która uczyniła ten obszar – obszarem pogranicza, kształtowanym zachodzącymi tu dynamicznie kontaktami z Małopolską (a w szczególności Żywiecczyną), ze Śląskiem Górnym i Opawskim, a szerzej Morawami, Czechami i Słowacją. Położenie w tak newralgicznym miejscu, u podnóża Bramy Morawskiej, na pograniczu gdzie krzyżowały się główne szlaki handlowe Europy, stało się elementem strategicznym i sprawiło, że na obszarze tym, od czasów najdawniejszych żywił polski mieszał się z czeskim, niemieckim i żydowskim, tworząc oryginalną, kulturową „jakość”. Dodatkowo od XV wieku w Beskid Śląski dotarła fala osadnictwa wołoskiego, z nieznaną dotąd gospodarką szałasniczą oraz odmienną kulturą artystyczną (Czechowicz, Panic 2010; Richter, Szymik 2008).

Fakt strategicznego usytuowania na trasie najstarszych i najważniejszych dla Europy szlaków handlowych, w tym szlaku bursztynowego, łączącego Bałtyk z Rzymem i Bizancjum, był głównym imperatywem wzmożonej mobilności mieszkańców tych terenów. Brama Morawska, u podnóża której rozciąga się Śląsk Cieszyński, stała się swoistym „oknem” dla kulturowych dóbr świata łacińskiego, łącząc kulturę Europy południowej ze wschodnią, od Morza Czarnego przez Kijów, Kraków, Śląsk, aż do Pragi. Dodatkowo biegnący przez Śląsk Cieszyński naturalny dział wodny między zlewiskiem Morza Bałtyckiego, a Czarnego, od południa biegnący przez Przełęcz Jabłonkowską, doliną Olzy, wzdłuż Odry, przez Wrocław do Szczecina, utworzył ważny szlak nie tylko dla Słowaków, Węgrów, ale i ludów zamieszkałych nad Morzem Śródziemnym. Szlakiem tym w średniowieczu przekazywano towary z Węgier do Wrocławia, a od XVI wieku do Polski tą drogą trafiała słowacka miedź, dlatego nazwano ją drogą miedzianą. W handlu tym surowcem, Cieszyn odgrywał ważną rolę, tu bowiem założono faktorię, w której przyjmowano zamówienia z całej Europy. Szlakiem miedzianym na Węgry wywożono zaś drogocenne towary, m.in. produkowane tu inkrustowane strzelby zwane cieszyńskimi (Kruczek 2001). Równie ważnym dla rozwoju handlu w regionie był szlak zwany solnym, którego wożono z Polski na Morawy sól oraz całą gamę innych, pożądaných towarów (Czechowicz, Panic 2010).

W rozwoju handlu istotną rolę odrywały lokalne ośrodki miejskie, w tym Cieszyn, który stanowił polityczne, ekonomiczne i kulturalne centrum regionu. Każde z miast tworzyło

własne kulturowe zasoby, stanowiąc rynek zbytu nie tylko dla licznie przybywających tu handlarzy, ale głównie dla tutejszych mieszkańców miasteczek i pobliskich wiosek. Tu kwitły ośrodki rzemieślnicze, tu też odbywały się jarmarki i targowiska, w granicach miast lokowali się przedstawiciele władzy oraz środowisk edukacyjnych, kulturalnych i religijnych¹.

Równocześnie, w ścisłych relacjach z miastami rozwijała się cieszyńska wieś, której gospodarka opierała się na rolnictwie w partiach wyżynnych regionu, i pasterstwie na górskich stokach Beskidu. I to właśnie specyfika tradycyjnej kultury ludowej Śląska Cieszyńskiego stała się decydującym elementem odrębności kulturowego dziedzictwa regionu (Kadłubiec 1987).

Usytuowanie Śląska Cieszyńskiego uwarunkowało również jego niełatwą historię i zmieniającą się przynależność państwową: polską, czeską czy austrowęgierską (Popiołek 1958). Po upadku Monarchii Austro – Węgierskiej w roku 1918, Śląsk Cieszyński stał się terenem spornym dla nowoutworzonych państw: polskiego i czechosłowackiego, które uzurpowały sobie prawo do tego obszaru. Ustalenie ostatecznej granicy nastąpiło dopiero w 28 lipca 1920 roku w Spa. Na mocy postanowień międzynarodowych Śląsk Cieszyński został podzielony między oba sporne państwa: Polsce przypadł obszar 1002 km² (43,8%), Czechom zaś – 1280 km², najbardziej uprzemysłowionej części Cieszyńskiego, w granicach, którego znalazły się dwa powiaty polityczne: Frysztat i Czeski Cieszyn, najliczniej zamieszkiwane przez ludność polską. Tereny te odtąd nazywano Zaolziem, podczas gdy polską część określano Śląskiem Cieszyńskim. Rozbicie tak małej wspólnoty terytorialnej, jaką jest Śląsk Cieszyński, zaważyło na jej dalszych losach. Karol D. Kadłubiec tak o tym pisze: „Odtąd każda z tych części żyje samodzielnym życiem politycznym, gospodarczym, kulturalnym w ramach wymienionych już państw, łączy je zaś tradycyjna kultura ludowa, taka sama po obu stronach Olzy, a także język ludowy, czyli gwara, choć i ta zmieniała się m.in. w zależności od procesów zachodzących w strukturze ludności” (Kadłubiec 1987: 11).

Dynamicznie rozwijający się pod wpływem odmiennych impulsów region, oraz jego kulturowe zróżnicowanie przyczyniło się do większej otwartości i tolerancji lokalnej wspólnoty na inność. Dlatego kolejnym, niezaprzeczalnie kluczowym czynnikiem modelującym charakter kulturowy Śląska Cieszyńskiego jest jego heterogeniczność religijna. Dominujące tu od średniowiecza chrześcijaństwo, ustąpiło już w XVI wieku protestantom i Żydom, a z czasem innym mniejszym grupom wyznaniowym, czyniąc ten niewielki skrawek ziemi jednym z najbardziej zróżnicowanym pod względem religijnym obszarem w Polsce.

Pierwsze ślady obecności chrześcijan na tych terenach, a równocześnie jedne z pierwszych na ziemiach polskich, odnaleźć można na cieszyńskim Wzgórzu Zamkowym. Usytuowana tu rotunda pod wezwaniem św. Mikołaja, wystawiona prawdopodobnie w XI wieku do dziś stanowi jeden z najlepiej zachowanych przykładów architektury romańskiej w Polsce. Rotunda pełniła funkcję świątyni dla społeczności zamieszkującej tutejsze podegrodzie, aż do ufundowania kościoła parafialnego w centrum miasta.

Wraz z rozwojem chrześcijaństwa na ziemiach cieszyńskich, powstawały kolejne miejsca kultu w innych, okolicznych miejscowościach. Rozwój ten stał się również impulsem do irygacji w regionie klasztorów. Jako pierwsi pojawili się tu dominikanie, którzy za swą siedzibę obrali Cieszyn, a w ślad za nimi inne zakony: franciszkanie, bonifratrzy i elżbietanki. Ich znaczącą rolę w rozwoju regionu do dziś podkreślają ważne, zwłaszcza w Cieszynie budynki klasztorne, w których znajdowały się nie tylko siedziby zakonów, ale równocześnie szkoły lub szpitale. Wiele z tych zachowanych do dziś obiektów stało się pretekstem do wyznaczenia szlaku spacerowego pod nazwą *Via Sacra. Kościoły i klasztory w Cieszynie i Czeskim Cieszynie* (Spyra 2008).

¹ Ślady rozwoju miast, zwłaszcza Cieszyna oraz działalności jego mieszkańców można poznać dzięki wielu szlakom, które zostały wyznaczone w ostatnim czasie. Są to m.in. *Szlak cieszyńskiej moderny*, *Szlak cieszyńskich kobiet*, *Szlak magnolii* oraz inne, wymienione w stosownych miejscach w artykule.

W dobie reformacji Śląsk Cieszyński stał się ostoją nowej wiary, której gorliwym sprzymierzeńcem był ówczesny zarządca tych ziem, Waclawa III Adam. Protestantyzm zyskał w tej części Śląska, liczne grono nowych wyznawców, szczególnie wśród miejscowych książąt, szlachty i mieszczan. Z nową religią, zadomowiły się w Cieszyńskim wzory kultury zachodniej, przyjmowane równie chętnie co konfesja, czyniąc tym samym lokalną kulturę bogatszą i różnorodną. W początkach wieku XVII kolejny władca, książę Adam Waclaw porzucił protestantyzm, a w ramach ówczesnej zasady „cuius regio, eius religio”, przywrócił na łono katolicyzmu cały Śląsk Cieszyński. Jednak mieszkańcy nie wyrzekli się nowej religii, ani pod wpływem polityki Adama Waclawa, ani wojny trzydziestoletniej i jej konsekwencji, w wyniku których rozpoczęły się prześladowania innowierców i restrykcyjna rekatolizacja. Okres ten był dla tutejszej społeczności niezwykle burzliwy i stał się przyczyną religijnych sporów, w których m.in. ofiarą padał ruchomy sprzęt liturgiczny i inne wyposażenie świątyń, przejmowanych bądź przez protestantów, bądź przez katolików. Bezwrotnie zniszczono wiele cennych przykładów sakralnego dziedzictwa regionu. Prześladowani protestanci potajemnie gromadzili się na nabożeństwach, w prywatnych domach, ale i w lasach w tzw. leśnych świątyniach, w których do dnia dzisiejszego znajdują się kamienne mensy ołtarzowe – niemi świadkowie tych spotkań².

Los cieszyńskich ewangelików zmienił się dopiero w XVIII wieku, kiedy na mocy patentu tolerancyjnego cesarza Józefa II, zezwolono na budowę kościoła, tam gdzie mieszkało minimum 100 ewangelickich rodzin. Dzięki temu dekretowi udało się wystawić Kościół Jezusowy przy pl. Kościelnym, tzw. kościół „łaski”, który jest jedynym tego typu obiektem na Śląsku. Jego budowę rozpoczęto w 1710 roku, i kontynuowano dzięki wsparciu tutejszej wspólnoty ewangelickiej przez kolejne kilkadziesiąt lat. Miejsce to stało się na powrót miejscem legalnych publicznych nabożeństw, co oznaczało możliwość swobodnego kultu.

Kościół Jezusowy, choć góruje nad panoramą Cieszyna, nie jest jedynym śladem obecności ewangelików w mieście czy szerzej regionie. Świątynie ewangelickie oraz cmentarze znajdują się w niemal każdym mieście czy wiosce Śląska Cieszyńskiego, tj. Skoczów, Ustroń, Golezów, czy Wisła, oraz po drugiej stronie Olzy, na terenie Republiki Czeskiej (Drabina 2000:49-60).

Ewangelicy cieszyńscy wnieśli niepodważalny wkład w rozwój tutejszej kultury, zwłaszcza piśmiennictwa w języku ojczystym i praw obywatelskich. Wielu przedstawicieli tej społeczności z zaangażowaniem włączało się w odzyskanie suwerenności regionu oraz zachowanie wysokiego stopnia jego rozwoju, i to zarówno na płaszczyźnie kulturalnej, jak i ekonomicznej. Świadectwem tej prężnie działającej społeczności, są nie tylko świątynie, ale wiele innych budynków użyteczności publicznej, które zostały „zebrane” pod nazwą *Szlak pamiątek ewangelików cieszyńskich*. Działalność ta wpisuje się również w inny szlak – *Szlak Książki*, który wyznaczają: Książnica Cieszyńska (posiadająca m.in. najcenniejszy zbiór na Śląsku starodruków i inkunabułów), Biblioteka Tschammera (z największym i najcenniejszym w Polsce zbiorem pozycji protestanckich), Biblioteka Konwentu o.o. Bonifratrów oraz prywatne Muzeum Drukarstwa³.

Różnorodność kulturową i narodową Cieszyna da się odnaleźć również w zabytkach kultury żydowskiej. Żydzi na Śląsku Cieszyńskim zaznaczyli swoją obecność już od połowy XVI wieku, i mimo zakazu ich pobytu na Śląsku, nadanego przez cesarzy, wpisali się w kulturowy krajobraz regionu. Ponieważ prawo zezwalało Żydom jedynie na zajmowanie się

² Kamienne ołtarze można spotkać m.in. na Równicy w Ustroniu, u podnóża Małej Czantorii nieopodal Golezowa czy w Zakamieniu w Nydku (Republika Czeska) na południowym stoku Czantorii. (Below 2009).

³ Dokładną ofertę placówek można sprawdzić na stronach internetowych: Książnica Cieszyńska – www.kc-cieszyn.pl; Biblioteka im. B.R. Tschammera – www.bibiloteka.cieszyn.org.pl; Biblioteka Konwentu Bonifratrów – www.bonifratrzy-archiwum.pl; Muzeum Drukarstwa – www.muzeumdrukarstwa.eu; Muzeum Śląska Cieszyńskiego – www.muzeum.cieszyn.pl.

drobnym handlem oraz produkcją i wyszynkiem wódki, toteż miejscowi Żydzi osiedlali się głównie w miastach. Tam też zakładali synagogi, domy modlitwy i cmentarze. W pierwszych dniach II wojny światowej, obiekty te zostały zamknięte, a wkrótce zniszczone. Społeczność żydowska podzieliła los swoich pobratymców, i już nigdy nie zdołała odbudować wspólnoty na tych terenach. Ślady obecności, w postaci materialnych zabytków w przestrzeni tutejszych miast, głównie Cieszyna, oraz kilkunastu muzealiów stanowią reliktywne dowody ich bytności. Do najciekawszych zachowanych przykładów architektonicznych należą: najstarszy obiekt związany z historią Żydów - Dom żydowski, mieszczący się na ul. Menniczej 4, w Cieszynie. Nabył go w 1640 roku Jakub Singer, z przeznaczeniem na pierwszy w regionie dom modlitwy, który służył wiernym przez przeszło 150 następnych lat, aż do momentu, kiedy przestał spełniać wymogi dla powiększającej się wspólnoty wyznawców mojżeszowych. Ponieważ budynek zmienił swoją pierwotną funkcję i właściciela, można go oglądać do dziś.

Jedynym ocalałym, funkcjonującym przed wojną, domem modlitwy społeczności żydowskiej jest kamienica mieszcząca się w Czeskim Cieszynie, przy ul. Božkovej 16. Synagoga ta powstała z inicjatywy stowarzyszenia „Schomre-Schabos” w 1928 roku. Budynek pod względem architektonicznym, wzbudza do dziś zainteresowanie – architekt wprowadził bowiem w fasadzie wiele elementów sztuki mauretańskiej, co wyróżniało go w ciągu innych kamienic, które tworzyły jedną pierzeję. Z tej przyczyny też Niemcy nie wyburzyli gmachu bożnicy, ograniczając się do zdewastowania wnętrza. Obecnie w budynku tym mieści się siedziba Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego.

Innymi obiektami kultu mojżeszowego, które przetrwały pożogę wojenną, są cmentarze. Jeden z nich tzw. stary cmentarz żydowski znajduje się na terenie Cieszyna, przy ul. Hażlaskiej. Najstarsze zachowane tam macewy pochodzą z końca XVII wieku. Cmentarz, początkowo niewielkich rozmiarów, od XVIII wieku stał się własnością gminy żydowskiej o zasięgu obejmującym cały Śląsk Cieszyński, i funkcjonował do początków XIX wieku. Wówczas gmina żydowska oddała do użytku nowy, większy cmentarz (również przy ul. Hażlaskiej). Oba cmentarze przetrwały bez większych zniszczeń okres wojny, ale zaniedbane w kolejnych dziesięcioleciach, niszczały. Dopiero u schyłku XX stulecia, objęte opieką przedstawicieli Gminy Żydowskiej w Bielsku – Białej oraz jednostki do spraw ochrony zabytków, zaczęły odzyskiwać dawną świetność. Podjęto prace konserwatorskie, by przywrócić im dawny charakter. Podobny los spotkał inny cmentarz żydowski ulokowany w Skoczowie - Wilamowicach, przy ul. Ptasiej 2, dziś także już odrestaurowany i otoczony opieką (Spyra 2005).

Uwzględniając, pokrótce jedynie, przedstawione uwarunkowania dziedzictwa kulturowego Śląska Cieszyńskiego, oczywistym staje się fakt, iż jego bogactwo i zróżnicowanie zajmuje miejsce kluczowe w podejmowanych działaniach na wielu płaszczyznach. Jedną ze sfer, współcześnie intensywnie eksplorujących dziedzictwo kulturowe jest właśnie turystyka. Pomaga temu również fakt, iż równie atrakcyjnym walorem dla odwiedzających ten region jest tutejsze dziedzictwo przyrodnicze.

Dziedzictwo kulturowe „umuzealnione”

Dziedzictwo kulturowe Śląska Cieszyńskiego, jak wspominałam wielokrotnie, swoje bogactwo zawdzięcza wielu różnym komponentom. Przez wieki, jego charakter kształtował Cieszyn, dlatego to tutaj odnajdziemy niemal wszystkie ślady dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego: materialnego i niematerialnego specyficzne dla regionu. Jego rola objęła się m.in. w nazwach, jakie nadawano miastu, np. „mały Wiedeń”, albo „miasto szkół

i kościołów”. Dlatego odkrycie i poznanie specyfiki kulturowej tego obszaru⁴ najlepiej rozpocząć właśnie od Cieszyna, a zwłaszcza od wizyty w miejscowym muzeum. Tutejsza oferta muzealna jest bardzo bogata. Największe muzeum regionu – Muzeum Śląska Cieszyńskiego, mieści się w samym centrum miasta Cieszyna, tuż przy rynku. Muzeum ulokowano w dawnym pałacu hrabiów Larischów, w otoczeniu jednego z najładniejszych parków miasta – w Parku Pokoju⁵. Zbiory placówki odzwierciedlają kulturowe, etniczne i wyznaniowe bogactwo tego obszaru, a kolekcje historyczne i etnograficzne dają impuls do poznania tego miejsca, także w szerszej perspektywie – nie tylko miasta, ale i regionu. Muzeum Śląska Cieszyńskiego ma bowiem kilka oddziałów zamiejscowych, które pozwalają na lepsze poznanie bogactwa tej ziemi.

I tak, oddział w Skoczowie poświęcony jest twórczości Gustawa Morcinka, który żył i tworzył w tym mieście. Dodatkowym atutem jest interesująca wystawa skoczowskich rzemiosł oraz wykopalisk archeologicznych z pobliskiego stanowiska tzw. Piekiełka. Ekspozyty te stanowią artefakty najstarszego osadnictwa na tym obszarze – Gołęczyców⁶.

Kolejny oddział Muzeum mieści się w Górkach Wielkich i związany jest z inną wybitną postacią polskiej literatury – Zofią Kossak-Szczucką. Obok, małej siedziby – izby pamięci pisarki, dzięki inicjatywie jej spadkobierców – rozwija się tu obecnie Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”⁷. Miejsce to jest wyjątkowe na mapie regionu, a dzięki zapalowi pomysłodawców stanowi jeden z ciekawszych kulturotwórczych ośrodków, organizujących m.in. plenery malarskie, warsztaty plastyczne i spektakle teatralne. Co ważne, swą ofertę kieruje zarówno dla przyjezdnych, jak i miejscowej społeczności.

Na szczególną uwagę wśród oddziałów muzealnych, zasługuje placówka w Wiśle, która odsłania zupełnie odmienne oblicze kultury Śląska Cieszyńskiego – kulturę pasterską. Śląsk Cieszyński to bowiem region zróżnicowany również pod względem etnograficznym. Podczas, gdy na Pogórzu Cieszyńskim rozwijała się niegdyś kultura rolnicza i małomiasteczkowa grupy etnograficznej Wałachów, to u podnóża i na stokach Beskidu Śląskiego zadomowiła się kultura pasterska, która dotarła tu już w XV wieku za sprawą osadnictwa wołoskiego. Jej depozytariuszami stali się Górale Śląscy (Dobrowolski 1970). Turyści ciekawi specyfiki kultury pasterskiej, odnajdą informacje o niej w wiślańskim muzeum, które wyspecjalizowało swoją ofertę ekspozycyjną i edukacyjną właśnie w tej dziedzinie. Ważne jest by wspomnieć, iż w ostatnim czasie muzeum wzbogaciło się o kilka nowych obiektów, które tworzą tzw. „żywe muzeum”. Są to budynki wzniesione według zasad tradycyjnej architektury góralskiej, gdzie można podpatrzeć jak to „dawni na wsi bywało”, np. obserwować pracę kowala. Taka merytoryczna „zaprawa” jest doskonałym wstępem do dalszej eksploracji regionu: wyruszenia na górskie szlaki Beskidów, gdzie wciąż można spotkać batorów z owcami, i doświadczyć żywej kultury pasterskiej z charakterystycznym dla niej folklorem i kulinariami.

Do najbardziej znanych wsi, kultywujących te odrębne tradycje należą: Istebna, Koniaków, Jaworzynka – nazywane Beskidzką Trójwsią oraz Brenna. Ośrodki te od lat, widnieją na mapie turystycznej Polski jako ważne miejsca rekreacyjne i uzdrowiskowe. Obok niewątpliwie wysokich walorów przyrodniczych, wsie te znane są z kultywowania wielu

⁴ W niniejszym artykule nie zamierzam omówić wszystkich aspektów dziedzictwa kulturowego Śląska Cieszyńskiego, ponieważ zadanie takie wymaga obszernej monografii. Moim celem jest jedynie wskazanie tych aspektów dziedzictwa regionu, które w mojej opinii, są dla miejsca reprezentatywne, a dla potencjalnych odbiorców najciekawsze. Wybór zatem może wydawać się subiektywny, ponieważ taki jest.

⁵ Zob. www.muzeumcieszyn.pl

⁶ Miłośnicy historii najdawniejszej znajdą wiele atrakcji w Archeoparku w Podoborze, w gminie Kocobędz, kilka kilometrów za Czeskim Cieszynem (www.archeopark-chotebuz.cz). Archeopark to rekonstrukcja grodu słowiańskiego, w miejscu gdzie odkryto najstarsze ślady osadnictwa z epoki brązu i okresu halsztackiego, oraz z drugiej połowy VIII wieku. Gród ten nazywany Starym Cieszynem opustoszał na przełomie XI/XII wieku, kiedy osadnictwo przeniosło się na Górę Zamkową w obecnym Cieszynie.

⁷ Zob. www.dworkossakow.pl

elementów tradycji ludowej. Doskonale znanym miejscem, gdzie kultura ludowa wydaje się „ciągle żywa” jest Muzeum: Chata Jana Kawuloka w Istebnej, ulokowana w drewnianej, typowej dla góralskiej architektury tego obszaru, chałupie z 1863 roku. W adaptowanej na potrzeby zwiedzania izbie, zgromadzono tradycyjne sprzęty codziennego użytku, w tym tzw. kurlawy piec (tzn. bez systemu odprowadzającego dym na zewnątrz) oraz instrumentarium pasterskie. Organizowane tam spotkania czy lekcje muzealne prowadzone są w tradycyjnych strojach ludowych, przy akompaniamencie muzyki ludowej i gwarą, co dodatkowo zwiększa ich potencjał poznawczy. Dziedzictwo kulturowe i jego odmienność regionalną możemy poznać w szerokiej perspektywie i co ważne, w naturalnym entourageu, a nie jak to często bywa, wyrwane z kontekstu podczas folklorystycznych imprez.

Odwiedzając tę część Śląska Cieszyńskiego, na szczególną uwagę zasługuje tutejsza twórczość artystyczna oparta na tradycyjnych formach, narzędziach i miejscowych surowcach. Nieprzerwanie od lat rozwija się tu nie tylko folklor słowny, taneczny i muzyczny, ale również plastyczna twórczość, wśród której wysoki kunszt osiągnęła rzeźba w drewnie, snycerstwo, wyrób i zdobnictwo tradycyjnych strojów, haft krzyżykowy nazywany beskidzkim i koronka szydełkowa, związana przede wszystkim z Koniakowem. Gronie Beskidu Śląskiego uchowały przed naporem cywilizacji, tradycyjne rękodzieło miejscowej społeczności, cieszące się do dziś żywotnością. Ich atrakcyjność i kunszt wykonania pozwolił im przetrwać napór fabrycznych, miejskich towarów, a koniakowska koronka stała się swoistą marką regionu. Zdobywane przez wieki umiejętności rozślawiły beskidzką Trójwieś nie tylko w Polsce, ale również w Europie i poza jej granicami. Wzorując się na przekazach minionych pokoleń, kryjąc w sobie najstarsze wartości beskidzkiej kultury, zaspokajają estetyczne potrzeby wciąż rosnącej klienteli. Zamknięte w koronkowe cudeńka dawne, rodzime tradycje, nie są tylko oryginalną pamiątką z Beskidu Śląskiego, ale również żywym przykładem współczesnej twórczości ludowej. Można je podziwiać w wielu miejsca Trójwsi, m.in. w GOK-u w Istebnej, ale przede wszystkim w Koniakowie: w Muzeum Koronki – Izbie Regionalnej im. Marii Gwarek, w Galerii Sztuki Regionalnej „Chacie na Szańcach”, w Izbie pamięci rodziny Kamieniarz – Kubaszczyk. Niesłabnąca popularność tej ludowej twórczości, ożywiona przed kilku laty za sprawą koronkowych stringów, stała się pretekstem do organizacji Dni Koronki Koniakowskiej, które odbywają się corocznie w sierpniu. Impreza ma charakter folklorystyczny i jest doskonałą okazją dla popularyzowania tradycji regionu, zarówno dla miejscowych jak i przyjezdnych (Czerwińska 2009).

Dziedzictwo kulturowe jako walor turystyczny – nowe perspektywy

O współczesnym postrzeganiu dziedzictwa kulturowego jako istotnego elementu strategii rozwoju regionalnego zdecydowały w dużej mierze przemiany ustrojowe po 1989 roku, akces do Unii Europejskiej w roku 2004 i szczególnie ważne dla Śląska Cieszyńskiego – otwarcie granic na mocy traktatu z Schengen w 2007 roku. Wspomniane polityczne dyrektywy budziły obawy i lęki przed utratą unikalności kultury rodzimej, zanikiem jej odrębności i unifikacją z kulturą europejską czy światową. Jednak realizowana przez Unię Europejską polityka regionalna, wspierająca inicjatywy lokalne, rozwiała wątpliwości. Dość szybko uznano macierzysty kapitał za kluczowy element strategii rozwoju. Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe stało się niezastąpionym imperatywem tych działań, szczególnie iż oprócz względów merkantylnych, przyczyniło się do wzmocnienia tożsamości kulturowej mieszkańców regionu. Podejmowana aktywność, której osią stało się dziedzictwo kulturowe regionu, adresowana jest bowiem zarówno dla wspólnoty lokalnej, jak i odwiedzających to miejsce inwestorów i turystów. Walory przyrodnicze, zwłaszcza góry przyciągają od wielu dekad mieszkańców sąsiednich regionów, w tym zwłaszcza Górnego Śląska. Dodatkowo

cieszące się uznaną renomą, uzdrowisko sanatoryjno – rekreacyjne w Ustroniu, przyciąga turystów z innych terenów Polski, a obecnie również z zagranicy.

Dlatego spektrum działań (w tym oferta turystyczna), w których podkreśla się lokalną specyfikę kulturową jest bardzo szerokie. Są to inicjatywy, zarówno instytucjonalne, prowadzone przez instytucje kultury, jak np. muzea, jak i inicjatywy indywidualne. Różnorodną aktywność podejmowaną na tym polu, można próbować sklasyfikować następująco: organizacja szlaków tematycznych, zakładanie lub reaktywowanie zespołów folklorystycznych, kapel ludowych, grup śpiewaczych, których występy prezentowane są przy okazji licznych wydarzeń kulturalnych czy imprez plenerowych⁸, zakładanie prywatnych muzeów, izb regionalnych, galerii (do których należą m.in. Izba Regionalna w Cisownicy, Chlebowa Chata w Górkach Wielkich, Galeria „u Niedźwiedzia” w Wiśle), organizacja wystaw i kiermaszów twórczości ludowej oraz konkursów i warsztatów, gdzie można poznać tradycyjne rzemiosła, umiejętności rękodzielnicze czy kulinarne.

Wybranim przykładom tzw. dobrych praktyk, warto poświęcić nieco więcej uwagi.

Na szczególną uwagę, w procesie poznawania dziedzictwa kulturowego interesującego nas tu obszaru, zasługują projekty regionalne, które swym zasięgiem obejmują region całego Śląska Cieszyńskiego w jego granicach historycznych, nie zważając na granicę państwową. Dla rozdzielonego przez lata regionu projekty tego typu mają znaczenie priorytetowe, pozwalają bowiem odkryć wspólną historię tego obszaru, który dla wielu, zwłaszcza młodego pokolenia mieszkańców Cieszyńskiego oraz przyjezdnych, jawi się przede wszystkim jako obszar należący do dwóch, odrębnych państw. Otwarcie granicy w 2007 roku, umożliwiło swobodne przemieszczanie się zarówno w obszarze miasta Cieszyna, jak i całego regionu Śląska Cieszyńskiego. Z punktu widzenia rozwoju turystyki, kwestia ta jest niezwykle znacząca. Odwiedzając bowiem to miejsce, możemy poznać zarówno wspólnotę kulturową tego obszaru, jak i odmienność specyfiki kultury naszych południowych sąsiadów.

Pierwszy, ze wspomnianych projektów nosi nazwę *Greenways – szlaki dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego*, który powstał z inicjatywy Euroregionu Śląsk Cieszyński i Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej Olza w Cieszynie. Projekt ten zainicjowany i wprowadzony w Środkowej Europie, a współcześnie popularyzowany na całym świecie, polega na wyznaczeniu szlaków przyrodniczo – kulturowych wiodących po szczególnie atrakcyjnych miejscach związanych z tradycją i historią regionów. Szlak biegnący przez Śląsk Cieszyński jest częścią *zielonego korytarza* biegnącego z Wiednia do Krakowa. Na trasie wyznaczono kilka lokalnych szlaków, m.in. w gminie Goleszów wyznaczono punkt, w którym funkcjonuje ekomuzeum stroju cieszyńskiego, gdzie można z bliska przyrzeć się, jak powstają według dawnych wzorów wybrane części tradycyjnego ubioru, np. haftowany gorset od sukni cieszyńskiej tzw. *żywotek* lub *czepiec*. W przyszłości planuje się także uruchomienie ekomuzeum koniakowskiej koronki w Trójwsi Beskidzkiej oraz ekomuzeum tradycyjnej architektury w Jastrzębiu Zdroju⁹.

Drugi projekt ma charakter rozbudowany i składa się z kilku inicjatyw, które łączy wspólna nazwa *Polsko-Czeska Akademia Ginących Zawodów*. Jego realizacja odbywa się już nieprzerwanie od 2006 roku, dzięki zaangażowaniu Zamku Cieszyn. W ramach projektu powstał *Szlak Tradycyjnego Rzemiosła Śląska Cieszyńskiego*, który pierwotnie obejmował wybrane punkty na mapie Polski i Czech, dziś również Słowacji (stąd zmiana nazwy na *Szlak Tradycji*). Szlak wyznaczony, po wnikliwie prowadzonych eksploracjach etnograficznych, łączy 21 miejscowości, 52 osoby prywatne oraz 11 miejsc zinstytucjonalizowanych, tj. muzea, izby regionalne, galerie. Wszystkie te miejsca realizują wspólny cel: promocję i popularyzowanie dziedzictwa kulturowego Śląska Cieszyńskiego, w tym przede wszystkim tych zasobów, które mają proveniencję ludową.

⁸ Do najważniejszych wydarzeń folklorystycznych w regionie należy Tydzień Kultury Beskidzkiej, jeden z najstarszych w Polsce przeglądów twórczości ludowej. Zob. www.rok.bielsko.pl

⁹ Zob. <http://www.greenways.olza.pl/> oraz <http://greenways.pl/pl/s/krakow-morawy-wieden-greenways>

O promocję tego projektu zadbano przez podejmowanie kolejnych inicjatyw, np. organizację wystawy fotograficznej oraz, co istotniejsze, przez uruchomienie strony internetowej prezentującej szlak, sylwetki osób biorących udział w projekcie (często z krótkim filmem dotyczącym umiejętności, których są depozytariuszami) oraz inne towarzyszące wydarzenia¹⁰. Nieodłącznym elementem *Akademii* jest również organizacja warsztatów, prowadzonych przez miejscowych rzemieślników, ale również specjalistów z Polski, Czech oraz Słowacji. W ramach projektu odbyło się do tej pory 11 warsztatów rzemieślniczych, w których wzięło udział ponad sto osób.

Rokrocznie, we wrześniu wykonawcy projektu organizują również imprezę plenerową *Skarby z Cieszyńskiej Trówały*. "Trówała" to nazwa ludowej skrzyni posagowej, dziedziczonej z pokolenia na pokolenie, w której gromadzono najcenniejsze przedmioty. „Trówała” staje się zatem przyczynkiem do odkrywania dawnego, tradycyjnego skarbu, który dziedziczymy po swoich przodkach. Występom regionalnych zespołów folklorystycznych, prelekcji tematycznych, towarzyszą spotkania z twórcami, oraz możliwość nabycia tradycyjnych produktów na *Cieszyńskim Jarmarku Rzemiosła*.

Opisana wyżej inicjatywa trafia w bardzo szerokie spektrum odbiorów, zróżnicowane pod względem wieku, miejsca zamieszkania, jak i zainteresowań. Cele jakie realizuje, nie ograniczają się jedynie do rozwoju oferty turystycznej regionu, ale dotyczą takich aspektów jak edukacyjny, dokumentujący, więziotwórczy czy kulturotwórczy¹¹, i z tej przyczyny jest nie do przecenienia.

Podsumowanie

Jak wykazałam w tekście, kulturowe dziedzictwo i lokalna odrębność stały się obecnie, podobnie jak w wielu innych regionach, jednym z kluczowych elementów strategii turystycznej Śląska Cieszyńskiego, charakteryzującego się mocno artykułowaną potrzebą utożsamiania się społeczności z własną kulturą. Materialne artefakty obecne w przestrzeni Cieszyńskiego, i działania które za ich sprawą są podejmowane, zdają się ten proces pogłębiać. Tim Edensor zjawisko to potwierdza w następującej wypowiedzi: „Podobnie jak przestrzeń, materialne światy przedmiotów zdają się świadczyć o zdroworozsądkowej oczywistości tego, co codzienne. Dzięki swej powszechnej obecności przedmioty dostarczają materialnego dowodu wspólnych zwyczajów i sposobów życia. Poprzez swoją fizyczną obecność w świecie, w konkretnych miejscach i momentach czasu, rzeczy podtrzymują tożsamość, stanowiąc część matryc relacyjnych elementów kulturowych, wliczając praktyki, reprezentacje i przestrzenie, które gromadzą przedmioty i minimalizują możliwości kwestionowania” (Edensor 2004: 38).

Powszechnie podejmowane działania na rzecz rozwoju społeczności lokalnej z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa kulturowego to działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego i wzmacniania tożsamości kulturowej. Obecność elementów dziedzictwa w strategii marketingowej danego regionu, zwłaszcza na etapie budowania tzw. marki czy rozwoju turystyki kulturowej, pozwala współczesnemu człowiekowi odkrywać istotę swojej kultury „na nowo” (Węglarska 2013: 89-98).

Trzeba bowiem pamiętać, iż dziedzictwo kulturowe nie może być rozumiane jedynie jako wytwór przeszłych pokoleń. To zasób materialnych i niematerialnych korelatów

¹⁰ Zob. szerzej: <http://akademiarzemiosla.pl/>

¹¹ Istotną kwestią, która wiąże się z realizacją niniejszego projektu jest także łączenie tradycyjnych rzemiosł z nowoczesnym dizajnem. Działalność ta wpisuje się w jedno z podstawowych zadań realizowanych przez Zamek Cieszyn, który jest promotorem współczesnego dizajnu w Polsce. Dlatego Akademia jest także doskonałym zapleczem dla młodych projektantów z Polski i zagranicy, którzy przyjeżdżają na Zamek w ramach doskonalenia warsztatu projektowania.

aktywności zarówno pokoleń przeszłych jak i obecnych, i jako taki jest nieustannie odtwarzany i powstaje na nowo, uzupełniany przez doświadczenia kolejnych depozytariuszy. Jako kategoria dynamiczna zmienia formy, funkcje, treści, ale dzięki niemu ciągłość transmisji międzypokoleniowej zostaje zachowana.

Bibliografia

- Below J., 2009, *Leśne kościoły. Miejsca tajnych nabożeństw ewangelickich w Beskidzie Śląskim*. Bielsko-Biała.
- Budniok J. ks., Mozor K. ks., (red.), 2004, *Kształtowanie tożsamości religijnej i kulturowej na Śląsku Cieszyńskim w latach działalności Księży – Biskupiego Wikariatu Generalnego Księstwa Cieszyńskiego (1770 – 1925)*. Cieszyn.
- Buława E., (red), 1998, *Śląsk Cieszyński. Zarys dziejów*. Cieszyn.
- Buława E., 1997, *Pierwsi szermierze ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim*. Cieszyn.
- Chlebowczyk J., (red.), 1973, *Cieszyn. Zarys rozwoju miasta i powiatu*. Katowice.
- Chlebowczyk J., 1971, *Nad Olzą*. Katowice 1971.
- Chrzanowski T., Kornecki M., 1974, *Sztuka Śląska Opolskiego, od średniowiecza do końca XIX wieku*. Kraków.
- Czechowicz B., Panic I., (red), 2010 *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych: Śląsk Cieszyński w średniowieczu (do 1528 roku)*. T.2. Cieszyn.
- Czerwińska K., 2009, *Sztuka ludowa na Śląsku Cieszyńskim. Między tradycją a innowacją*. Katowice.
- Dobrowolski K., 1970, *Migracje wołoskie na ziemiach dawnego państwa polskiego*. [w:] *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala. Studia podhalańskie oraz bibliografia pasterstwa Tatr i Podhala*. Antoniewicz W. (red). T. VIII. Wrocław, Warszawa Kraków: Ossolineum, s. 89 – 97.
- Drabina J., 2000, *Wokół przyczyn sukcesów reformacji w księstwie cieszyńskim w XVI*, [w:] *Die konfessionellen Verhältnisse im Teschener Schlesien vom Mittelalter bis zur Gegenwart = Stosunki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim od średniowiecza do współczesności/im Auftrag der Stiftung Haus Oberschlesien; hrsg. von P. Chmiel, J. Drabina*. Ratingen, s. 49-60.
- Dyczewski L., 1995, *Kultura polska w procesie przemian*, Lublin.
- Edensor T., 2004, *Tożsamość narodowa, kultura popularne i życie codzienne*. Przekład A. Sadza. Kraków.
- Gładysz M., 1959, *Kultura ludowa. Region Cieszyński, Górny Śląsk*. T. II, Poznań.
- Góral A., 2013, *Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym zarządzaniu niematerialnym dziedzictwem kulturowym*, [w:] *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona. Intangible Cultural Heritage: Origins – Values – Protection*. Adamowski J., Smyk K. (red), Lublin-Warszawa, s. 99-110.
- Kadłubiec D. K. (red.), 1970, „*Phyniesz Olzo*”... *Zarys kultury materialnej ludu cieszyńskiego*. T. I Ostrawa; 1972, T. II, Ostrawa.
- Kadłubiec K. D., 1987, *Uwarunkowania cieszyńskiej kultury ludowej*, Czeski Cieszyn.
- Kadłubiec K. D., 1992, *Historia i współczesność badań nad cieszyńską kulturą ludową, zwłaszcza zaolziańską*. [w:] *Zaolzie: studia i materiały z dziejów społeczności polskiej w Czecho – Słowacji*. Gerlich M. G., Kadłubiec K. D. (red.), Katowice, s. 59 -95.
- Kruczek J., 2001, *Rusznikarstwo szkoły cieszyńskiej*. Pszczyna.
- Magiera W., 2010, *Szlak cieszyńskich kobiet*. Czeski Cieszyn.
- Nowak K., Panic I. (red.), 2010 *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych: od Wiosny Ludów do I wojny światowej (1848-1918)*. T.5. Cieszyn.
- Panic I. (red.), 2011, *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych: Cieszyn w czasach nowożytnych 1528-1653*. T.3. Cieszyn.
- Panic I., (red.), 2012, *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych: Śląsk Cieszyński w czasach prehistorycznych*. T. 1. Cieszyn.
- Popiołek F., 1958, *Studia z dziejów Śląska Cieszyńskiego*. Katowice.
- Popławski T., 2007, *Kultura, tożsamość, promocja. Jak regiony promują się przez kulturę*, [w:] *Kultura media społeczeństwo. Księga Jubileuszowa ku czci Ojca Profesora Leona Dyczewskiego OFMConv*. Wadowski D. (red.), Lublin, s.127 – 136.

- Rejduch-Samkowa I., Samek J., 1974, *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, T.VI, Województwo katowickie, miasto Cieszyn i powiat cieszyński*, z.3. opr. T. Małkowska-Holcerowa, J. Małkowska- Jurczakowa, R. Brykowski i Z. Winiarz. Warszawa.
- Richter L., Szymik J., (red.) 2008, *Włoskie dziedzictwo Karpat*. Czeski Cieszyn.
- Spyra J. (red.), 2012, *Dzieje Śląska Cieszyńskiego od zarania do czasów współczesnych: Cieszyn w czasach nowożytnych 1653 – 1848*. T.4. Cieszyn.
- Spyra J., (red.) 2008, *Śląsk Cieszyński: Granice, przynależność, tożsamość*. Cieszyn.
- Spyra J., 2005, *Żydzi na Śląsku Austriackim (1742-1918): Od tolerowanych Żydów do żydowskiej gminy wyznaniowej*, Katowice.
- Spyra J., 2008, *Via Sacra Kościoły i klasztory w Cieszynie i Czeskim Cieszynie*, Cieszyn.
- Wanatowicz M., (red.), 1990 *Górny Śląsk, Śląsk Cieszyński i okręg ostrawski w okresie industrializacji*. Katowice.
- Węglarska K., 2013, *Niematerialne dziedzictwo kulturowe w kontekście marketingowym – szanse i zagrożenia*, [w:] *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła – wartości – ochrona. Intangible Cultural Heritage: Origins – Values – Protection*. Adamowski J., Smyk K. (red.), Lublin-Warszawa, s. 89-98.

Netografia

- www.akademiarzemiosla.pl
www.archeopark-chotebuz.cz
www.bibiloteka.cieszyn.org.pl
www.bonifratrzy-archiwum.pl
www.dworkossakow.pl
www.greenways.olza.pl
www.greenways.pl/pl/s/krakow-morawy-wieden-greenways
www.kc-cieszyn.pl
www.muzeum.cieszyn.pl
www.muzeumdrukarni.eu
www.rok.bielsko.pl

The cultural heritage of Cieszyn Silesia as an important element of regional tourism strategy

Keywords: Cieszyn Silesia, cultural heritage, tourism,

Abstract:

The purpose of this article is to present the cultural heritage of Cieszyn Silesia as an important element of regional tourism strategy. The richness and diversity of this area, both in terms of nature and culture makes it particularly attractive for visitors. At the same time noticing tourist assets by others, encourages local residents to reflect on the value of heritage, which are depositories and in a broader perspective contributes to the development of local identity. An additional boost to the said activity resulted in changes of recent years: the Polish accession to the European Union and the opening of borders, which for a split since 1920 between Poland and the Czech Republic Cieszyn Silesia was extremely important. The ability to explore historically shaped entire region, brought many projects, including cultural and tourist, in which common fate of these lands was discovered anew.

To better illustrate the activity of which I write, in the text I present some examples of the so-called. good practice, which in addition to the revitalization of cultural values, has also brought significant socio – economic dimension.